

Werk

Titel: Herbarium Amboinense, plurimas conplectens arbores, frutices, herbas, plantas ter...

Jahr: 1750

Kollektion: Zoologica

Werk Id: PPN369547365

PURL: <http://resolver.sub.uni-goettingen.de/purl?PID=PPN369547365> | LOG_0051

OPAC: <http://opac.sub.uni-goettingen.de/DB=1/PPN?PPN=369547365>

Terms and Conditions

The Goettingen State and University Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Goettingen State- and University Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept the Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Goettingen State- and University Library.

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Contact

Niedersächsische Staats- und Universitätsbibliothek Göttingen
Georg-August-Universität Göttingen
Platz der Göttinger Sieben 1
37073 Göttingen
Germany
Email: gdz@sub.uni-goettingen.de

CAPUT VIGESIMUM NONUM.

Majana foetida. Majana utan.

Hæc herba æque ad Majanas, quam ad urticas mortuas referri potest. Simplicem emittit caulem, sesqui pedem altum, inferius parum angulosum, superius rotundum, binis inferioribus articulis terræ incumbentibus. Cuius articulo bina adstant folia sibi opposita cum quibusdam aliis minoribus, seu ipsorum loco lateralis excrescit ramus, cumque subsequenti pari illa cruce formant, quæ cum illis Urticæ foliis maxime conveniunt, ad oras subtiliter serrata, crassiuscula, sed flaccida & contracta, pilosa lanugine obducta, quales & cuncti sunt caules. Cum petiolo tres pollices longa sunt, ac binos lata, odoris gravis & ingrati, ita ut vix ipsis diu quis adstare possit.

In caulium supremo rotunda & lanuginosa excrescit spica, vix binos pollices longa, & culmum crassa, inferiore parte binis foliolis ornata. Spica hæc constat ex multis capitulis, undique circa caulem in orbem positis, & adeo adunatis, ut unum quasi forment corpus. Exhibent autem hæc flosculum pusillum, planum, albicantemque seu purpurascensem, qui mox decidit, intusque tum exhibent bina ternave granula, parum dehiscunt, ac facile decidunt, quum fructentur. Radix vulgaris ac vilis est.

Nomen Latine *Majana foetida*; Malaice *Majana utan*, & *Majana buffoe*, h. e. *Majana foetida*. Javanice *Sulanking*.

Locus. Ad parvos reperitur aquarum lapsus & rivulos, qui vicissim exsiccantur per solem, atque ubi solum est saxosum.

Ufus Amboinensibus ignotus est. Javani ejus folia edunt cum *Daun contu*, *Coriandro*, & *Mussi*, ad abdomen tormina tollenda, quæ ex frigidis oriuntur flatibus.

Carim tumba part. 10. Fig. 93. in hort. Malab. descripta quodammodo convenit cum hæc *Majana foetida*, sed ibi nullus ingratus adscribitur ipsi odor, indicaturque medicatum ex illa destillari oleum, ut & alium porro usum, qui ibi explorari potest.

CAPUT TRIGESIMUM.

Herba moeroris. Daun tsjinta.

Binæ *Daun tsjinta* obcurrunt species, quas ambas in hoc capite describam. Apud vulgus pro congeneribus *Herbæ sentientis* supra libr. 8. descriptæ habentur, eodemque denotantur nomine, quum vero hujus mirabilem ac singularem proprietatem non habeant, quod nempe foliola ad tactum peregrini cujusdam corporis non contrahant, tanquam varias potius eas describam.

In binas distinguuntur species, in albam & rubram. *Daun tsjinta alba* simplicem, rectum, & rotundum erigit caulem, binos tresve pedes altum, qui transversaliter in laterales sese dividit caules sine ordine & ample distantes, palmam vel spithamam longos. Hisce adstant pusilla & tenera foliola alternata, illis Indigo similia, angustiora, & rariora, digiti unguem longa, superius rotunda, inferius angustata, superne eleganter viridia, ac fere non venosa, inferne grisea seu glauca, venulis protuberantibus. In teneris plantulis octo decemque ab utraque pinnæ parte foliola locantur extremo solitario. In adultis & provectioris ætatis septendecim, novendecim, & viginti ab utraque parte. Foliorum sapor amaricat instar Pisorum, aliorumve leguminum. Sub pinna foliola prope quodvis foliolum viride locatur capitulum, vix Vicie magnitudinem habens, ex quo flosculus excrescit pusillus, stellatus, & albicans, in sex apices distinctus, quem insequitur iterum viride capitulum, sed minus, & glabrius priore, quod sensim fumeum contrahit colorem. In hoc reperitur in tribus distinctis cellulis sex parva, fusca, & semi lunæ formæ semina. Cuncta hæc capitula in inferiore petiolorum ac foliolorum parte locantur, ita ut superius vix dignosci possint, plurimaque ipsorum pars ante maturitatem decidit.

Tom. VI.

Radix

NEGEN EN TWINTIGSTE HOOFDSTUK.

De stinkende Majane.

Dit kruid kan zoo wel onder de Majanas, als onder de dove netelen gebragt werden. Het schiet op met een enkele steel, anderhalf voet hoog, beneden wat boekig, boven rond, met de twee of drie onderste leden op de aarde bukkende. Aan ieder lid staan twee bladeren tegens malkanderen, met nog eenige kleindere of in derzelver plaats een zydetak, en met het volgende paar in 't kruis: zy gelyken de netelbladeren, aan de kanten syn gezaagt, dikagtig, dog slap, rimpelig, met een bairige wolagtigheid bekleet, gelyk ook alle de steelen syn. Zy syn met den steel drie duimen lang, en twee breed, zwaar, en onleeffelyk, zoo dat men qualyk daar by dueren kan.

Aan 't opperste der steelen komt een rond en wolagtige aaire voort, schaars twee duimen lang, en een schaft dik, onder aan met twee kleine blaadjes. De aaire is gemaakt van veele kleine knopjes, rontom den steel in kringen staande, en dicht boven malkander, zoo dat ze een ligbaam maken. Zy vertoonen een klein plat, witagtig, of peerfch bloempje, 't welk straks afvalt, en dan hebben ze van binnen twee of drie zaadkorreltjes, wyken wat van malkanderen, en vallen ligt af, als men ze strykt. De wortel is slag, en gering.

Naam. In 't Latyn *Majana foetida*; in 't Maleits *Majana utan*, en *Majana buffoe*, dat is stinkende Majana; op Java *Sulanking*.

Plaats. Men vint het aan kleine waterlopen en beekens, die met beurten uitdroogen, en daar een steenige grond is.

Gebruik. By de Amboinesen is 't onbekent. De Javanen eeten zyne bladeren met *Daun contu*, *Coriander* en *Mussi*, om 't buikkrampset te verdryven, 't welk van koude winden komt.

Carim tumba part. 10. fig. 93. in hort. Malab. beschreeven, heeft eenige overeenkomst met deze *Majana foetida*, dog wert in gemelden Hort. geen onleeffelyken reuk toegefschreeven, maar gezegt, dat 'er een *Medecynale* olye daar van gedistilleert wert, nevens meer ander gebruik, dewelke ziet aldaar.

DERTIGSTE HOOFDSTUK.

Het droevige Kruid.

Men heeft twee soorten van *Daun tsjinta*, die ik beide in dit Hoofdstuk zal beschryven. Zy werden by de gemeene man voor medezooten van *Herba sentiens*, boven libr. 8. beschreeven, gebouwen, ook met eenen naam beteekent. Dog om dat ze deszelfs wonderlyke eigenschap, zyne blaadjes op 't aanraken van een vreemd lichaam te sluiten, geenzints hebben, zoo zal ik ze liever voor byzondere kruiden beschryven.

Zy syn verdeelt in witte en roode soorten. De witte *Daun tsjinta* schiet op met een enkele rechte en ronde steel, twee en drie voeten hoog, die zig over dwars in zyde steelen verdeelt, zonder order, en wyd van malkanderen, een band of een span lang. Hier aan staan kleine en teere blaadjes verwisselt tegens malkander, die van Indigo gelyk, dog smaller en ydel, een nagel van een vinger lang, vooren rond, en agter toefmallende, boven schoon-groen, en schier zonder aderen, beneden gry, of blaauw-groen, met uitwailende adertjes. Aan de jonge ryskens staan agt of tien blaadjes, aan ieder zyde met een vooruit alleen. Aan de volwassene en oudere zeventien, negentien, of twintig aan ieder zyde. De smaak van de bladeren is bitteragtig, gelyk erwete en andere plukvrugten. Onder den bladdragenden steel by ieder blad staat een groen knopje, schaars zoo groot als een Witse, waar uit werd een klein gesternt en witagtig bloempje, in ses spitsjes verdeelt, waar op volgt weder een groen knopje, dog kleinder, en gladder dan 't eerste, 't welk met 'er tyd rookverwig wert. Hier in vint men in drie celletjes ses kleine bruine en balsmaansgewyze zaden. Alle deeze knopjes staan aan de onderzyde van bare steelen en blaadjes, zoo dat men ze van boven niet wel bekenen kan, en 't meeste deel valt voor baar rypheid af.

F

De

Radix longa est, in multas divaricationes distincta, sed non multum fibrillosa. Quasdam videtur hæc planta habere varietates, quidam enim fruticuli tantum pedis vel ulnæ altitudinem attingunt, ipsorumque laterales ramuli sese in alios minores distinguunt, unde satis densam format plantam, ipsorumque pinulæ foliosæ digiti longitudinem habent. Aliæ trium pedum altitudinem adquirent, stipesque nullos alios nisi simplices emittit laterales ramulos, transversales, & ab imo ad summum alternatos & ample ambientes primarium stipitem, octo decemque pollices longos, viginti foliorum paribus ornatos, quæ rariora & majora sunt quam in priore ramosa specie. Foliola tenerrima sunt, atque in abruptis ramulis mox sese claudunt, parum supra pinnam elevata & contracta, quod etiam peragunt post folis obcasum, perque totam noctem sic clausa manent, sed per diem expansa sunt, nec alterantur, si tangantur, uti in *Herba sentiente*. Si jam Solis occasu clausa sit hæc planta, videtur mæsta esse de Solis absentia, atque hinc nomen obtinuit suum.

Secundo. *Daun tsjinta rubra* humilior est priore, palmam circiter alta, densiores & breviores gerens ramulos, ex rotundo planos, seu compressos, & rubentes. Foliola ejus minora sunt, angustiora, magis adunata, ac superius acutiora, in teneris plantulis rubra ora ornata, cæterum superne viridia, inferne grisea, venas gerentia magis protuberantes. Cuius folio adpendet quoque capitulum viride infra nempe ejus petiolum, quod trigonum & rugosius est, intus fililia gerens granula. Post horum capitulorum lapsum apices remanent breves & hamati, pungentes quodammodo instar spinularum. Plurima foliorum pars ab erucis & vermiculis comesta est, ita ut nudi sæpe ipsorum petioli cum istis hamatis caliculis tantum superfint. Radix ejus non tam ample sese extendit, atque perpendiculariter in terram penetrat. Exstirpata planta sua quoque claudit foliola sursum supra pinnam, quo modo etiam per totam noctem sese contrahit. Sapor amarus est, & leguminosus uti prioris.

Nomen. Latine *Herba mæris*; Malaice *Daun tsjinta* h. e. herba mæsta; Ternatice *Ygo ygo femina*, ad distinctionem maris, quæ est *Herba sentiens*, sic etiam quidam Amboineses eam vocant *Hyloun mahay*, h. e. herba viva ob communem ac similem formam, sed non ob qualitatem, quæ cum *Herba sentiente* neutiquam convenit. Alii eam melius Ternatice vocant *Goffo miskyn*, h. e. herba paupera seu mæsta. Bandice *Daun kitsjil*.

Locus. Prima species nullibi crescit nisi in hortorum arcis desertis, ut & circa ædes. Rubra magis silvestris est, & in locis crescit planis, ubi non alti crescunt frutices, ut & circa hominum ædificia, atque ibi adeo dense, ut campus videatur hac planta confusus. Quam maxime enim ac brevi multiplicatur per semen deciduum.

Ufus. Vulgo numeratur inter *Oebat goena*, h. e. amoris herba, qua mulierculæ utuntur, ut gratæ sint viris, vel ancillæ, ut favorem sibi concilient dominarum. Rotunda granula sub petiolis dependentia cum *Oryzæ* farina conteruntur in pulvem, qua faciem obliniunt, quæ inde splendet & elegantem acquirit colorem, sed ramulos post aures gerunt, qui primo a flamine æthiopico saccati sunt, quæ ars in Moluccis maxime usitata est. Qui hanc mæstam esse dicunt herbam, ramulis utuntur, quos alicui mittunt, quum indicare velint, sese esse mæstos, vel quadam cura obpressos, & anxios, hocque derivare volunt ex herbæ nomine *Ygo ygo*, quod dormietem denotat, vel aliquem multa cura sollicitum & somnolentum.

In re Medica quendam etiam habet usum, radix enim cum Pinanga masticatur contra abdominis tormina & lateris dolores. Contra Epilepsiam & puerorum convulsiones secunda sumitur species cum præcedenti *Aure canina* mare, quæ simul conteruntur in aqua, quæ ægro propinatur, sed cavendum est, ne *Acorus* adcedat, qui forti suo odore noxius est huic malo. Folia simul cum *Marrubio albo*, in Banda *Daun cambing* dicto, contrita, succusque ipsorum expressus propinatur pueris contra Epilepsiam & convulsiones, item contra Colicam adultorum etiam hominum, quum folia *Pancagæ* & *Oleris scrofarii* adduntur.

Radix

De wortel is lang, in veele takken verdeelt, dog met weinige vazelingen behangen. Het schynt eenige veranderingen te hebben, want sommige struikjes werden maar een voet of een elle hoog, en bare zydetakken verdeelen haar in andere mindere, die het redelyk dicht maken, en bare bladdragende ryskens zyn een vinger lang. Andere werden wel drie voeten hoog, en den stam heeft geen andere dan enkele zydesteelen, over dwers en van onder tot boven met beurten en wyd van malkander den hoofdsteel omgevende, agt en tien duimen lang, met twintig paar blaadjes bezet, die ydeler staan, en grooter zyn dan aan de eerste getakte zoorte. De blaadjes zyn zeer teer, en de afgebroken sluiten haar straks een weinig boven den steel regt na vooren toe te zamen, 't welk zy ook doen na zonnenondergang, blyvende de geheele nacht over gesloten, maar over dag staan ze uitgebreid, en ontfellen haar niet, als men ze aanraakt, gelyk de *Herba sentiens*. Als 't nu by zonnenondergang aldus gesloten staat, zoo schynt de geheele plante treurig over des zons afwezenheid, en daar van heeft ze baren naam.

II. Root *Daun tsjinta* blyft lager van gewas dan 't voorige, omtrent een palm hoog, is digter van takken, die korter zyn, uit den ronden plat of gedrukt, en roodagtig. De blaadjes zyn kleinder, smalder, digter op malkander, en vooren spits, aan de jonge plantjes met een rood soompje, anders boven groen, en beneden gry, met uitstekender aderen. By ieder blaadje hangt ook een groen knopje, mede beneden den steel, maar dit is wat drieboekig, en ruiger, binnen met dergelyke zadekens. Na 't afvallen van de knopjes blyven eenige korte en gebaakte spitsjes staan, eenigzints steekende als doorentjes. De meeste bladeren zyn van de wormen afgevreeten, zoo dat 'er de bloote steelen met die stekelige kerkjes over blyven. De wortel is zoo ver niet verspreid, en gaat regt neer. Het uitgetrokke sluit zyne blaadjes mede na vooren toe boven den steel, gelyk het ook de geheele nacht dus gesloten blyft. De smaak is bitter, en pluk-vrugtagtig gelyk het voorige.

Naam. In 't Latyn *Herba mæris*; in 't Maleits *Daun tsjinta*, dat is droevig kruijtje; in Ternaten *Ygo ygo*, het Wyfken, tot onderscheid van 't Manneken, 't welk is de *Herba sentiens*, want zy willen kortom deze kruiden voor een geslagt houden, zoo noemen 't ook sommige Amboinesen *Ayloun mahay*, dat is levend kruid, na bare gemeene gedaante, maar niet na de eigenschap, die met de *Herba sentiens* geenzints overeen komt. Andere noemen 't beter in 't Ternataans *Goffo miskyn*, dat is arm of nederlagtig kruidje; op Banda *Daun kitsjil*.

Plaats. De eerste zoort wast nergens dan in de tuinen op verlatene bedden, en in de erven rond aan de huizen. De roode is wat wilder, en wast op vlakke pleinen, daar geen groote ruigte staat, ook omtrent de woningen der menschen, en aldaar zoo dicht, dat men 't voor een gezaait veld zoude aanzien, want het vermenigvuldigt zig zeer, en in korte door het uitgevalle zaad.

Gebruik. In 't gemeen wert het onder de *Oebat goena*, dat is liefdekens-kruid gerekent, die de vrouwen gebruiken om aangenaam by de mannen te worden, of de dienstboden als zy de gunst van bunne Meesters zoeken. De ronde korrels onder de stelen hangende, vryven ze met wat rystmeel tot een papje, waar mede zy het aangezigt besmeren, 't welk daar van helder en klaar wort, maar de takkens dragen ze agter de ooren, die eerst door een Moorfe Paap beleden zyn, een konstje in de Moluccos meest gebruikelijk. Die het voor droef-kruid rekenen, gebruiken de takkens om aan malkander te zenden, als zy willen zeggen, dat zy bedroeft of met zorge beladen zyn, en willen zulks deriveeren uit des kruids naam *Ygo ygo*, 't welk een slaper beduid, of iemand die met veele zorgen beladen zit, en dut.

In de Medicynen heeft het ook eenig gebruik, want de wortel wert met Pinang gekaauwt tegens het krimpjel des buiks en zydesteeken. Tegens de vallende ziekte en stuipjes der kinderen, neemt de tweede zoorte met het voorgaande *Auris canina*, 't manneken, vryft bet in water, en geeft bet den Patient te drinken, en wagtende, dat 'er geen *Acorus* omtrent hem kome, dewelke met zyn sterke reuk binderlyk is in deze ziekte. De bladeren te zamen met *Marrubium album*, in Banda *Daun cambing* genoemd, gestoten, en den sap uitgedrukt, geeft men de kinderen te drinken tegens de vallende ziekte en klem, 't zelve tegens kolyk ook aan de oude menschen, als men de bladeren van *Pancaga* en *Olus scrofaram* daar by doet.

De

Radix cum Pinanga masticata Odontalgiam curat. Tota herba cum Pancaga cocta & propinata, Colicam & Nephritidem curat. In Banda exhibita quoque fuit senibus convulsioni obnoxiiis, tam sola cum Pinanga masticata, quam cum priore mixta & propinata.

Javæ vocatur *Pulang kean*, ac dividitur in albam seu feminam, & rubram seu marem, ibique in usu Medico etiam est, tota enim planta cum radice extirpata & contrita cum *Oryza ruffa*, addito pauxillo *Anisi*, *Deryngo* & *Bangle*, propinatur & abdomini inlinitur contra pessimam *Dysenteria* speciem, quam curat, licet totæ sanguinis glebæ deiciantur. Sic illi hanc quoque exhibent contra spasmodum & convulsiones tam seniorum quam juniorum, item contra *Nephritidem*. Dicitur, hanc herbam ore masticatam efficere, ut ex oculis decidant quivis pulvisculi vel arenulæ per ventum vel infortunium admixtæ.

In *Hort. Malab. part. 10. fig. 15 & 16.* *Kirganeli* & *Tsjeru kirganeli* cum hac herba mæroris conveniunt, prima nempe cum alba, & altera cum rubra, ipsique ibi subsequentes tribuuntur virtutes. Folia simul cum radicibus contrita *Aposthemata* curant, folia contrita & inposita, ulcera depurant. Radices cum quibusdam aliis rebus ejusdem virtutis contritæ in pulverem, & adsumptæ profunt iis, qui tussi & fluxu catharrali laborant; eadem cum *Allio* contritæ & scroto inlinitæ ejus ulcerationes curant & exsiccant. Tota herba summum est remedium contra *Dysenteriam*, uti a Javanis etiam contra hanc adhibetur, sicuti supra dictum fuit.

Tabula Decima Septima

Ad Figuram primam *Herbam mæroris* exhibet albam.
Figura secunda *Herbam mæroris* exhibet rubram.

OBSERVATIO.

Prima alba harum plantarum species est *Urinaria Indica*, erecta, vulgaris; *Tbes. Zeyl. pag. 230. Tab. 93. fig. 2.* & *Urinaria Zeylanica* erecta *Herm. Par. Bat. pr. pag. 385.* & *Tithymalus* non lactescens *Mus. Zeyl. pag. 11.* & *Phyllanthus* foliis alternis, alternatim pinnatis, floribus dependentibus ex alis foliorum *H. Cliff. pag. 440.* ubi vide reliqua.

Alter rubra species est *Urinaria Indica*, supina cauliculis rubentibus. *Mus. Zeyl. pag. 4 & 16. Tbes. Zeyl. pag. 231.* & *Fruticulus* capularis hexapetalus, brevioribus foliis & angustis *Plukn. Pbyt. Tab. 183. fig. 6.*

CAPUT TRIGESIMUM PRIMUM.

Ecliptica. Daun sipat.

Ecliptica videtur esse adfinis *Parietaria* per rugosa sua folia. Pedis vel ulnæ altitudinem attingit, caulibus adfurgens rotundis, succosis, & ad tactum rugosis, qui inferius distinguuntur in paucos rectosque laterales ramos. Folia ejus oblonga sunt, tres pollices longa, digitum lata, ab utraque acuminata parte, ad oras paucis vagis & brevibus denticulis notata, fere sessilia in caulibus, obscure virentia, superne rugosa, ex quavis ipforum ala lateralis excrescit ramus.

In summo flores producit illis silvestris seu *Bellidis* minoris similes, sed in centro petalis seu discoideis destituuntur, ac planitiem formant cum elevato cacumine, ex densis & angulosis seminibus constantem, ita ut unum corpus videantur constituisse, quod cingitur multis brevibus & albis petalis, instar *Bellidis* dicti, quivis flos stellato insidet calici, cujus radii ultra floris orbem eminent, atque hic caliculus longiori inponitur petiolo respectu folii, ac solitarius tantum excrescit tam ex alis superiorum foliolorum, quam in vertice. Hic flos virens viridi planoque collo elevatus, cinctusque albis petalis naturaliter repræsentat solem *Eclipsin* patientem, qualis in calenda-

De wortel met *Pinang* gekaauwt geneest de *tanpyn*. Het gebele kruid met *Pancaga* gekookt en gedronken, geneest kolyk en graveel. In Banda is het ook geprobeert aan oude lieden, die de klem krygen, zoo alleen met *Pinang* gekaauwt, als met het voorgaande gemengt gedronken.

Op Java beet het *Pulang kean*, verdeelt in witte of wyfken, en 't roode of manneken, aldaar heeft het ook in de *Medicynen* zyn gebruik, want het gebele kruid met wortel en al uitgetrokken, met roffe ryst gewreeven, daar by doende een weinig *Anys*, *Deryngo*, en *Bangle*, gedronken, en op den buik gesmeerd, geneest de quaatste zoorte van bloedloop, wanneer 'er klonteren van bloed afaan, zoo wert het by hunlieden mede gebruikt tegens de klem, zoo aan oude als jonge, als mede in 't graveel. Men zegt, dat dit 't kruid zy, 't welk in de mond gekaauwt, uit de oogen doet vallen alderhande stof en zant, dat daar in gekomen is.

In *Hort. Malab. part. 10. fig. 15 & 16.* *Kirganeli* en *Tsjeru kirganeli* komen overeen met ons *Herba mæroris*, te weten de eerstgenoemde met de witte, en de tweede met de roode zoorte. Aldaar werden hen de volgende kragten toegeschreeven. De bladeren tezamen met de wortelen gewreeven geneezen de apostemen. De bladeren gewreeven en overgeleid zuiveren de ulceratiën. De wortelen met nog eenige andere dingen van dezelfde kragt, gewreeven tot poejer, en ingenomen, helpen die geenen, die met de hoesten en zinkens op de borst beladen zyn. Dezelfde met look gewreeven, en op den klotzak gesmeerd, geneest deszelfs exulceratiën en droogt. Het gebele kruid is het opperste remedium tegens den bloedloop, waar toe het by de Javanen ook gebruikt wert, als gezegt is.

De Seventiende Plaat

Vertoont in de eerste Figuur het witte droevig kruid.

De tweede Figuur wyft aan de roode zoort van het droevig kruid.

AANMERKING.

De eerste witte zoort van deze planten is de Indische, opstaande, gemeene *Urinaria* van het *Tbes. Zeyl. pag. 230. Tab. 93. fig. 2.* en de opstaande Ceylonische *Urinaria* van *Herm. Par. Bat. pr. pag. 385.* en de *Tithymalus*, zonder melk *Mus. Zeyl. pag. 11.* en de *Phyllanthus* met verwisselde bladeren, dragende steeltjes met bloemen, hangende uit de hoeken der bladeren, van de *Hort. Cliff. p. 440.* alwaar het overige ziet.

De tweede roode zoort is de Indische *Urinaria*, leggende met roode steeltjes, van het *Mus. Zeyl. pag. 4 en 16* en de *Tbes. Zeyl. pag. 231.* en het struikje met ses bladige bloemen, en de vrugt in een huisje, met korter en naauwe bladeren, van *Plukn. Pbyt. Tab. 183. fig. 6.*

EEN EN DERTIGSTE HOOFDSTUK.

De Eclipsis-plant.

Ecliptica schynt van de maagschap van *Parietaria* te zyn, met zyn ruige bladeren. Het schiet een voet of een elle hoog op, met rechte steelen, rond, sappig, en ruig in 't aantasten, beneden in weinige rechte zydetakken verdeelt. De bladeren zyn langwerpig, drie duimen lang, een vinger breed, agteren en vooren toegespitst, aan de kanten met weinige ydele en korte tantjes, schier zonder voetjes tegens bare steelen aanzittende, zwartgroen, aan de bovenzyde ruig. Ieder uit zyn schoot een zydetak uitgevende.

Op zyn top draagt het bloempjes, die van de wilde *Maagdelieven* gelyk, dog in de midden heeft ze geen blaadjes, maar een plat en groen beuveltje, uit digt en boekige zaden gemaakt, zoo dat zy een ligbaam schynen, omgeven met veele korte en witte blaadjes, gelyk de voornoemde *Bellis*. Ieder bloem staat op een gesternt bordje, wiens stralen buiten den omring van de bloeme uitsteeken, en dit bordje op een langer steel, waar van maar een alleen staat, zoo wel uit den schoot der bovenste blaadjes als op den top. Deze bloeme in haar fleur staande met dat groene vlakke beuveltje, en de witte blaadjes rontom, vertoont zeer natuurlijk een *Eclipsierende Zon*, gelyk ze in de *Almanakken* geschildert wert, te weten als 'er een totale *Eclipsis*